

BARBARA KOC

Z MŁODOPOLSKICH NORWIDIANÓW

W odpisach korespondencji Władysława S. Reymonta, sporządzonych przez mecenas Witolda Kotowskiego w Warszawie w czasie okupacji niemieckiej, zachowało się około dwudziestu listów Miriama do twórcy *Chłopów*. Z nich dwa, z r. 1905, zawierają nieznane szczegóły dotyczące wydawania pism Norwida przez Przesmyckiego w „Chimerze”. Do tych, niestety, niepełnych odpisów dodają jedyny zachowany list Reymonta do Miriama z 1908 r. Pełne, dokumentowane wydanie listów Reymonta realizuje w r. 2002, w moim opracowaniu, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.

Warszawa, 17 III 1905

Kochany mój.

Dziękuję Ci serdecznie za listy Twe¹ i wiersz Wyspiańskiego². Jest bardzo piękny i daję go do najbliższego numeru, gdzie będą też rysunki, które mi dał za widzeniem się ostatnim. W tym zeszycie zaczynam Żeromskiego³. Kiedyż będę mógł powiedzieć: zaczynam *Siedem snów o sobie*⁴ Reymonta? A czasu już tak niewiele... Może byś wśród owej orki *Chłopów*⁵ mógł zasnąć na chwilkę, prześnić raz jeszcze te siedem snów – i spisać je jednym rozmachem?

Nie urągaj mi, że milczałem tak długo. Wściekły nawał pracy włożyłem w to *opus* Norwidowskie⁶. Nie jest tam jeszcze wszystko, jak pragnąłem – ale trudno, dzieło zawsze niższe jest od pragnienia. Zresztą praca w ostatnim czasie szła tu jakby wśród huku dział⁷, w atmosferze jakimiś dusząco liddytowymi przesiąkniętej zapachami. Rozbicie zdań ogromne, zdziczenie

¹ Z przekazanych do Biblioteki Narodowej przez Przesmyckiego 108 listów Reymonta (sygn. BN 2549) nie zachował się żaden.

² Wiersz inc. *Pociecho moja ty, książeczko...* „Chimera” 1905 t. 9 z. 25.

³ *Powieść o udatym Walgierzu*. „Chimera” 1905 t. 9 s. 25-27.

⁴ Może to wątek *We mgłach* (późniejszy *Wampir*), rzecz drukowana w „Kurierze Warszawskim” 1904 nr 2-76.

⁵ *Chłopów* część trzecia pt. *Wiosna*, druk. „Tygodnik Ilustrowany” 1905 nr 1-43.

⁶ *Pamięci C. Norwida. Z notat i dokumentów...* „Chimera” 1904, t. 8, s. 419 (zeszyty 22-24, lipiec, sierpień, wrzesień).

⁷ Echa wojny rosyjsko-japońskiej w Warszawie. W Łodzi wybuchł strajk robotników, wspierany przez inne miasta w Królestwie.

wielkie, a wszystkie ambicjki już, już czekają na możliwość rozparcia się w wolniejszej przestrzeni. Czyżby wielkie, szczerze, bezinteresowne porywy niepowetowaną były przeszłością? Ohyda i przekleństwo!

Gromadka nasza mała wiernie się trzyma. Berent wykańcza powieść⁸, Leman ciekawe i bardzo inne pisze rzeczy⁹, Komornicka ozdrowiała i sędzę, że nadal wiele jeszcze od niej oczekiwać trzeba¹⁰, Leśmianek¹¹ niezadługo pono wraca do Warszawy, Siedlecki maluje, maluje i tęgiego wykwaforcił Nietzschego¹².

[Tu pominięty ustęp, w którym prosi Reymonta o spowodowanie, by pisma krakowskie obszerniej napisały o Norwidzie i jego pracach]¹³.

Ściskam Cię serdecznie, rączki Pani (tak mi wrogiej niestety) całuję

Przesmycki

Warszawa, 10 IV 1905

Mój najdroższy.

Dzięki za *Hamleta*, którego, jak widzę z adresu, Tyś mi wysłał – i naturalnie dostał¹⁴. Wiem o tym, że obiecujesz pono w „Czasie” obszerny artykuł o Norwidowskim numerze, Twój lub Wyspiańskiego¹⁵.

Staję na głowie wprost, żeby ubajecznić ostatnie chwile „Chimery”. [Tu pominięty ustęp o tym, że finansowo źle stoi, bo wobec wypadków]...¹⁶ pono około 30.000 drapnęło z Warszawy.

Nasza grupka cicho pracuje. Leman ma ciekawości nowe bajeczne. Berent kończy powieść, Komornicka wróciła do Warszawy i – zda się ozdrowiała zupełnie.

Przesmycki

⁸ W. B e r e n t. *Źródła i ujścia nietzscheizmu*. „Chimera” 1905 t. 9 i odb. Warszawa 1906.

⁹ J. L e m a n i s k i. *Colloquia albo rozmowy. Zbiór bajek i przypowieści*. Lwów 1905, albo *Nowenna, czyli dziewięćdziesiąt dziewięć dytyrambów o szczęściu*. Warszawa 1906.

¹⁰ Zob. E. B o n i e c k i. *Modernistyczny dramat ciała: Maria Komornicka*. Warszawa 1998.

¹¹ B. Leśmian, po uciążliwym pobycie w Paryżu, 1903-1905.

¹² F. Siedlecki wykonał portret F. Nietzschego w akwaforcie, repr. w *Dzielałach* F. Nietzschego. Warszawa 1905; opracował też to wydawnictwo J. Mortkowicza graficznie.

¹³ Ten zapis mec. M. Kotowskiego świadczy o braku jego zainteresowań filologicznych.

¹⁴ S. W y s p i a n s k i. *The Tragicall Historie of Hamlet Prince of Denmarke by William Shakespeare. Według tekstu polskiego przez Józefa Paszkowskiego świeżo przeczytana i przemyślana przez [...] Kraków 1905*.

¹⁵ W latach 1905-1906 ukazało się dziewięć imiennych recenzji z „Chimery” t. 8 (Nowy Korbut t. 8 s. 480); brak wśród nich nazwiska Reymonta czy Wyspiańskiego.

¹⁶ Informacja mec. W. Kotowskiego.

Zakopane, 16 VII 1908

Mój!

W przeszłym tygodniu pisałem do Ciebie. Przypuszczam, żeś jeszcze nie odpisywał. Piszę znowu, ale już zgoła nie osobista sprawa¹⁷.

Poznałem tutaj jedną, dosyć już starą panią, która była lat parę ostatnich przyjaciółką i powiernicą od serca Zofii Węgierskiej¹⁸.

Cóż Ty na to?

Podobno posiada różne pamiątki po niej, listy i jej fotografię! Przypuszczam, że Cię to musi jeszcze interesować. Radbym Ci pomógł, gdybym wiedział, w jaki sposób. Więc albo napisz do niej, albo poleć mnie wydobyć tych rzeczy! My do 20 sierpnia będziemy w Zakopanem, a potem już prosto wracamy do Warszawy. –

Pani ta to A[damowa] Kirkorowa, wdowa po Kirkorze¹⁹, redaktorze „Dziennika Wileńskiego”, z epoki powstaniowej! Mieszka stale w N o w y m S ą c z u, u dra Dudzińskiego.

Odpisz rychło.

Ściskam Cię

Twój

Wł. Reymont

16 VII 08

Zakopane – Hygea

Adres: Wielmożny Pan (Z. Przesmycki) Widok N 13 w Warszawie

Korrespondenz-Karte. Stempel: Zakopane 16 VII 08.

¹⁷ List ten, oznaczony sygn. BN IV. 6319, t. IV, k. 7, Miriam przechował w swym archiwum edytorskim C. Norwida; dlatego ocalał.

¹⁸ Zofia Węgierska z Kamińskich (1822-1869), felietonistka, utrzymywała mały salon literacki w Paryżu. Norwid przyjaźnił się z nią w ostatnim roku jej życia.

¹⁹ Maria Celina z Boczkowskich Adamowa Kirkorowa. Liczne i długoletnie poszukiwania Przesmyckiego w sprawie rozproszonej spuścizny C. Norwida zob. B. K o c. *Miriam. Opowieść biograficzna*. Warszawa 1980.